Ч. 188. (359). Львів, Второк, дня 1. серпня 1916. Рік II.

УКРАЇНСЬКЕ СЛОВО

Ціна примірника 6 сот. На провінції 8 сот. В занятих теріторіях 4 коп.

політична, економічно-суспільна й літературна ґазета.

Виходить що дня ранє кромі понеділка.

Умови передплати у Львові:

За рік	18·— К.
„ півроку	9·— „
„ чвертьроку	5·— „
„ місяць	1·80 „

В краю і державі:

За рік	24·— К.
„ півроку	12·— „
„ чвертьроку	6·— „
„ місяць	2·40 „

За границею:

В Німеччині	28 мар.
В Америці	8 дол.
В инших державах	40 фр.

Рекламації вільні від почтової оплати. Рукописі приймають ся лиш оплачені, а звертають ся тільки важнійші і застережені. — „Українське Слово" продають всі бюра по цілім краю.

Адреса редакції, адміністрації й експедиції: Львів, ул. Руська 3.

Ціна оголошень:

За оголошення числимо за одношпальтову стрічку або її місце 40 сот. Надіслане 1 К. за стрічку, в оповістках 60 сот., в редакційній части 1 К. — Повідомлення про вінчання, заручини і т. д. 1·50 К. за стрічку, найменше 4 К. Дрібні оголошення за слово 6 сот., найменше 60 сот. Слова товстим або розстріленим друком числимо подвійно. Сталі оголошення за окремою умовою. — За зміну адреси платить ся 50 сот.

Революційні течії на Україні.

ВІДЕНЬ, дня 29 липня 1916. (Телеґрама „Українського Слова"). Lokalanzeiger" доносить зі Стокгольму, що в Петрограді і Київі викрито українські політичні стоваришеня, які станули під замітом орґанізації оружного повстаня на цілій Україні. Комітет від ряду місяців видавав аґітаційні письма в справі самостійної України. В Петрограді велике замішанє.

БЕРЛІН, 29. липня. (Телеґрама „Neue Fr. Presse"). Зі Стокгольму доносять до „Lokalanzeiger-a":

Петроградська охрана відкрила широко зорґанізовану анархістичну орґанізацію, яка мала за ціль знищити державні уряджения, а головно фабрики муніції. Орґанізація була поширена на цілий край. Хоть переведено численні арештованя, не відкрито доси подробиць про заговір та про його цили; арештовані відказують ся від всяких зізнань. Догадують ся, що був намір в найблизших днях висадити в воздух фабрику муніції в Парвеніях. Петроградська військова команда зарядила по сій причині сильну сторожу коло всїх муніційних фабрик. Міністерство війни мало видати тотожні заряджения для цілої держави.

Окрім сього поліційні власти є переконані, що впали на слід українського заговору. В Петрограді і Київі відкрито українські політичні орґанізації, які обжаловують ся, що стреміли до оружного повстаня на цілій Україні. Комітет видавав аґітаційні брошури за независимостю Українців. Сі письма ставили на перший плян відорванє України від Росії. З тим вяжеть ся арештованє редакторів Вольфзона та Стемби. Нове відкритє сильних протидержавних течій викликало в петроградських політичних кругах велике пригноблення.

СТОКГОЛЬМ. „Утро Росії" доносить, що також в Харківській ґубернії відкрито широко розгалужений заговір. Предприйнято численні арештованя та труси. Також в Нижнім Новгороді арештовано много людий. В Київі відкрито велико-український заговір. Сконфісковано много книжок. Харківський ґубернатор виїхав до Петрограду.

Світова війна.

Урядові воєнні звідомлення.

З ГОЛОВНОЇ АВСТРІЙСЬКОЇ КВАТИРИ.

З д. 30. липня 1916:

На російськім фронті:

Бої в східній Галичині і на Волині ведуть ся дальше з невменшеною нагальностю.

В східній Галичині велись іменно завзяті бої коло Молодилова, на північний захід від Коломиї і на захід і північний захід від Бучача. Неприятель дальше провадив свої наступи днем і ночию. Всї його зусиля розбились серед найтяжших втрат; рівнож не принесли йому ніякого успіху атаки між Берестечком а Стобихвою над Стоходом мимо найбільшого ужитя людського матеріялу. По більшій части здержав ворожі штурмуючі лави вже огонь артілерії і піхоти оборонців.

Де Росіянам, як на захід від Луцька, в армії ґенерала полковника Терштиянського, удало ся частинно вдерти ся до наших ровів, відкинено їх протинаступом. Коло Кашівки над Стоходом пересунено оборону по відпертю кількох російських наступів, до оперта далеко вперід висуненого луку Стоходу.

На італійськім фронті:

На узгірях на південний захід від Панневеджджіо відперто наступ італійських батальонів. Впрочім в поодиноких відтинках фронту оживлені гарматні бої.

На балканськім фронті.

Без зміни.

Заст. шефа ґен. штабу Ф. Гефер.

З ГОЛОВНОЇ НІМЕЦЬКОЇ КВАТИРИ.

На східнім фронті.

Група військ ґен. Гінденбурґа:

Огнем перешкодили ми сильнійшим російським стежам перейти через Двину. Зелізничні уряджения на занятій транспортами військ зелізничій лінії Вілейка—Молодечно—Мінськ і зелізничі двірці в Погорільцях і Городіях обкинено успішно бомбами.

Група військ кн. Леопольда Баварського:

Вечером заломив ся основно в нашім огни російський наступ.

НАТАЛІЯ ОЗАРКЕВИЧ-КОБРИНСЬКА.

Чи случай?

В кутику кімнати, на фотели сиділа не молода вже жінка. З лиця її визирало сильне напружене, і цілу її увагу похоноляв тяжкий гуркіт коліс наладованих возів, і тупіт кінських копит, що долітали з улиці. Вози тягнулись поволи довгим неперваним ланцюхом. Часом гуркіт так змагав ся, що земля і вікна дрожали; були то тяжкі, смертоносні знаряди, що пожирали сотки людського житя.

В болючій задумі піднесла голову і повела доокола, якби здивованими очима.

Вся та домашна обстанова, така колись потрібна для її житя, все те німі свідки минувших днів, а серце, що перекипіло не одним почуванем, надїлило і їх по частині тими своїми почуванями. — Тепер все те видалось їй злишне — непотрібне. Нащо їй те все здало ся? Чому вона тут? Щоби пильновати тих ґратів?

Іронічний усміх викривляв її уста. Матеріяльне добро, чи воно може мати тепер який-небудь змисл супроти того, що вокруг діє ть ся?

Вся її душа болючо скорчилась і вприйнуло лиш одно почутє, одно бажанє: далеко піти відси — далеко з тих сторін поза боеві лінії, нічого не чути, не бачити, не дрожати вічною непевностю.

Все перевернулось, якби горі дном, ніхто не знає чого встає, і чого кладе ся спати.

День і ніч все одно і те саме, а душа заєдно дрожить з болю і страху: Що буде? — Що стане ся? Житє чи смерть? А може житє страшнійше від смерти?

Ніхто нічого не знає, ніхто нічо не може сказати, надармо розпитує один другого, всі вони живуть в одній страшній пітьмі, у яку не вдирає ть ся ні — один проміньчик...

Все те, що здавалось страшним, неможливим сном, увійшло в права дійсности, а що було перед тим дійсностю здавалось уже наче сном.

Коби хоч могла чим зайнятись, а то найконечнійше старане для простого фізичного піддержаня робило на неї вражіне мовби поминок святкованих за житя. Щоби знайти пільгу души увірилася собі, що є тяжко хора, і що мусить знести усі прикрости тої недуги, але з другого боку та автосуґґестія ділала на неї так сильно, що лиш з трудом могла піднести ся з постелі, якби справді обложно хора, а дух її не був в силі на що инше реаґувати крім переживаних подій.

Щось легко заковтало в двері. Ось вже і вони страшні непрошені гості. Завмираючим серцем піднесла ся, щоби отворити тим, що не будуть просити, а увійдуть самі.

Ковтанє повторилось: Чи вільно? запитав якийсь молодий, звучний голос. А! то ви, сказала відотхнувши жінка.

Увійшов гарний, молодий чоловік, середнього росту, утлого але пропорціонального складу тіла.

Ви перелякали ся добродійко?
Не гадала, що се ви?
Я здаєть ся часто навідуюсь.

За те я вам справді вдячна, хоч нераз дивує мене, що властиво спонукує вас до тих відвідин? Не пора хиба тепер навідувати руїни — добавила зі сумним усміхом.

Алеж ви, добродійко маєте стілько живого інтересу для загальних, суспільних і літературних питань, що наймолодший чоловік може мати приємність у вашім товаристві, коли його лиш те займає.

Позволю собі сумнїватись в щирість ваших слів; воно могло бути колись, але не тепер. Мене теперішні обставини зовсім убили і я так завмерла душею, що крім пригноблюючого тягару нічого більше не відчуваю, і нема в мене тепер ніякої емоції почуванья, ніякого руху думки... Самі знаєте, як тяжко часом видобути з мене яке слово.

Зі зміною ситуації все змінить ся.

Колиж бо та ситуація нічим не зміняє ся і нема ніяких на те виглядів.

Овшім, кажуть, що богато впало неприятельського війска.

А хто се може знати?

Так говорять в загалі, хотяй певно справді ніхто не знає.

Одної днини запримітив він, що вона троха в погіднійшим настрою, і то його застановило.

Ґрупа військ ґен. Лінсінґена:

Ворожі наступи ще прибрали на розмірі і силі. Розтягались вони, винявши поодинокі відтинки, на фронт від Стобихви (над Стоходом) на північний схід від Ковлів аж на захід від Берестечка. Розбили ся вони серед величезних втрат атакуючих, переважно вже в огни замикаючім доступ. Лише на нечисленних місцях великого фронту прийшло до рукопашних борб. Неприятеля, що вдер ся, викинено протинаступом або задержано його похід вперід. В ночи переведено давно вже пляноване цофнене військ з лука Стоходу, який висувавсь на схід на півночи від залізниці Ковлі—Ровно, на коротку тятиву, без перешкод зі сторони неприятеля.

Армія ґен. ґр. Ботмера:

Також і вчера не мали ніякого поводженя російські, сильні по части, атаки на північний захід від Бучача.

На західнім фронті.

Між потоком Анкр а рікою Сомою зріс ворожий огонь до найбільшої нагальности. Частинні анґлійські наступи коло Позієр і Льонґваль остали без успіху. На полудне від Соми і на схід від Мози оживлені бої артилерії. Коло Ля Шаляд (західні Арґони) поручник Бальдамус зробив в воздушній борбі вже пятого з ряду противника неспосібним до дальшої борби. Крім того зістрілено по одним ворожім літаку на схід нім краю Арґонів і на схід від Зонґайм.

На полудневім фронті.

Не було ніяких сущних подій.

Начальна управа армії.

Румунія рішаєть ся.

Справоздавець „Berliner Tageblatt-у“ Др Ледерер доносить: Президент міністрів Братіяну який через два роки війни очікував в меншій або більшій мірі побіди почвірного порозуміня, хотячи при тім всім мати вільну руку, найшов ся під сю пору супроти офензиви коаліції на фронтах в положеню, яке приневолює його прискорити рішене. В дійсности відбувають ся постійні наради правительства з представниками почвірного порозуміня; не можна однак провірити, в якій стадії вони находять ся та чи правдивою є поголоска про близьке заключенє воєнного договору з Росією. На премієра натискають не лиш представники і аґенти коаліції, але і члени його партії. Нема сумніву, що положене є поважне. Поминаючи доставу муніції і воєнні приготованя Румунії, осередні держави не можуть остатись супроти її плянів в байдужности. В інтересі Румунії Німеччина мусить її звернути увагу на далеко йдучі наслідства в разі її оружного виступленя, хотьби вона мала на згляді лиш Угорщину. Сю осторогу вже якраз підприняго і треба надіятись, що вона не мине безслідно, тим більше, що німецьке військо разом з болгарським стоїть над Дунаєм, а часть є в дорозі на карпатську границю.

Ви сегодня, добродійко мов спокійнійші — зауважав.

Се і я сама знаходжу, хоч властиво нема ніяких реальних причин; хоч воно й правда, що не все можемо мати реальні причини наших настроїв, які часто приходять без нашої свідомости. — Хиба одна — додала по хвили тоном, котрий його зацікавив.

Чи мігби я знати, не поповнивши нискреції цікавости?

Здаєть ся мині, що я відгадала причини, які вас до мене спроваджують.

Се дійсно булоби еще цікаве, тим більше, що подані мною причини не знайшли призная.

Я думаю — сказала вона з легким відтінком веселости в голосі: що ви мусїли собі зробити якесь votum.

Votum? повторяв молодий чоловік — направду зацікавлений і здивований, — алеж в якій моглоби вони звязи з вами добродійко?

Овшім, відноситись серцем до старих жінок, щоби мати більше щастя до молодих.

Молодий чоловік майже заливав ся сміхом! Votum! votum! — повтаряв перехихючись. Ні! — се справді! — і знов заливав ся каскадою дзвінкого молодечого сміху.

(Кінець буде.)

На Волини, в Галичині й на Буковині.

В области Бродів по завзятих боях попередних днів наступив вчера зглядний супокій. Вичерпані втратами Росіяни не мали вже сили продовжати свої наступи на наші нові становиська над залізницею на полудневім краю Бродів.

За те наступали Росіяни завзято на Волини від Липи аж над горішний Стоход. Та не вдалось їм нїгде проломити наш фронт. Особливо завзяті були російські атаки від Луцька до Володимира Волинського і над залізницею Ковель-Ровне. Тут також в часї боїв взяли ми наш фронт на поодиноких місцях над Стоход, але на нових становиськах відперли всі наступи Росіян. На південний захід від Торчина, коло села Садова, де вже днем передтим Росіяни напирали і виперли наші війська, удалось нам в протинаступі видерти Росіянам утрачений терен майже цілковито. Масові наступи, які предприймали Росіяни на північ від залізниці Ковель-Ровне на нашу лінію Стоходу, всюди кріваво відперто.

Також у Східній Галичині по обох боках Днїстра розпочали на-ново Росіяни свої наступи на війська Ботмера. На узгірях межи Прутом а Днїстром прийшло до завзятих боїв над залізницею Коломия-Станиславів від села Молодилів, 6 клм на полудне від Отинії, аж до Днїстра. Хоробрі оборонці відбили в розпучливім бою незвичайно завзяті наступи Росіян на Молодилів і удержали його мимо ворожої переваги. За те треба було часть притикаючого на півночи фронту з цілковито знищених ровів першої лінії забрати на приготовлену другу лінію на південний схід від Товмача, з котрої вже відперто всї дальші російські наступи.

На півночи від Днїстра відновили Росіяни завзяті наступи коло села Олеші, на північ від залізниці Монастириска-Бучач і на південний захід від послїдної місцевости. Бої тривали день і ніч і принесли Росіянам великі втрати. Перед кождим нашим хоробрим батальоном лежали сотки ворожих трупів.

В лїсистих горах на галицько-буковинській границї перейшли наші сили горішний Черниїй Черемош і в малих боях з російськими виздними стежами зискали на просторі по тім бері ріки.

Російське звідомлене.

З д. 27. липня по полудни.

Західний фронт: Ворожа компанія в ночи на 26. липня рушила в відтинку на полудне від озера Волчин і на північ від озера Мяджйол до наступу. Ми відперли її до ровів, з котрих вийшла. В околици села Лабузи, 12 клм на південний схід від Баранович, огонь артилерії і сутички передних військ. Ворожий відділ в силі 50 до 60 людий старав ся в ночи на 26 с. м. в околици Борів Березних, 12 верств на північний схід від озера Ваґоновское, нас заатакувати. Відперто його нашим огнем. В околици ріки Словска, 27 клм на північ від Бродів, вивязали ся над рікою Болдуркою бої о переправу. Війська наші в кількох місцях поступили наперід. Після доповнюючих звітів загальне число бранців, полонених д. 25. с. м. збільшило ся на 128 офіцирів і 6250 жовнірів, а добича зросла на 5 гармат і загалом 22 машинові кріси.

З дня 27. липня вечером.

Західний фронт: Протягом боїв від 16 до 25 с. м. полонили хоробрі війська ґенерала Сахарова загалом понад 34.000 офіцирів та німецьких і австро-угорських жовнірів і здобули 45 гармат та 71 машинових крісів.

Балтийське море. Дня 25. с. м при вході до фінського заливу і на полудневій границі острова Аляндське на лінії Або, кинув ворожий цепелін о год. 6·30 вечером около 50 бомб, не спричинив однак шкоди ані на побережу ані на кораблях. Острілюваний нашими батеріями зник цепелін на полудневій стороні. Того дня 8 ворожих гідроплянів заатакували наш гідропляновий порт і кинули 100 бомб. Одному з наших гідроплянів, що зараз станули до борби, удало ся струтити горючий ворожий літак.

По двох роках бурі.

БЕРЛІН (Ткб.). Бюро Вольфа пише: З кінцем другого року війни треба подати кілька цифр о дотеперішних вислїдах війни: Центральні держави обсадили тепер ворожих просторів в Европі: В Бельґії кругло 29.000 квадратових клм, в Франції 21.000 кв. клм, в Росії 280.000 кв. клм, в Сербії 87.000 кв. клм, в Чорногорі 14.000 кв. клм, загалом кругло 431.000 кв. клм. Неприятель обсадив в Альзаціі кругло 1000 кв. клм, в Галичині і на Буковині 21.000 кв. клм., разом 22.000 кв. клм. З кінцем першого року відношенє се представлялось в цифрах 180.000 : 11.000. Число бранців, що находять ся ві всїх державах чотирипорозуміня, виносило, разом взявши, 2,658.203, підчас коли перед роком виносило 1,695.400. Число російських бранців виносить 13.294 офіцирів і 1,981.631 жовнірів. В Німеччині находить ся слїдуюча воєнна добича: около 11.000 гармат, около 5,000 000 гарматних набоїв, понад 9.000 муніційних возів, $1 \frac{1}{2}$ міліона крісів і пушок, понад 4.000 пистолетів і револьверів, понад 3.000 машинових крісів.

До сеї добичі не зачислено однак безчисленної скількости гармат і машинових крісів, які сейчас по здобутю зачали ми уживати проти неприятеля. Вкінци треба згадати, що з німецьких ранених, котрих доглядано в німецьких лазаретах, 90% стало знова спосібними до служби.

Російська клевета.

ВІДЕНЬ (Ткб. З воєнної пресової кватири: Є річю достаточно відомою, що від досить давна щоденні урядові російські звідомленя до тої степени переповнені пересадою і неправдою, що треба понехати їх постійно збивати, в тім переконаню, що воно прецінь й так не перешкаджало би Росіянам в довільнім помножуваню і на будуче своїх успіхів при помочи чорнила і пера. Поволи чоловік призвичаює ся до того і після того оцїнює вартість урядових звідомлень Росіян. А як мимо того вертаємо тут до звідомленя російского ґенерального штабу з дня 22 с. м., то не по се, щоб спростувати неправдиві цифри, які в нїм містять ся, але щоб оборонити славу хороброго полку, котра без запереченя перед цілим світом мусїла би потерпіти наслїдком представленя подій, яке, здає ся, лише тоді буває коротке, як ходить о очернене когось.

Згадане звідомленє російського ґенерального штабу твердить, що ц. к. полк краєвої оборони ч. 13. по окруженю його в цілости піддав ся. Супроти того треба ствердити, що випробований сей полк також і в борбі під Вербеном, як і завсігди, бив ся дуже хоробро. В д. 20 с. м. був він там на становиську на півострові, який майже довкола окружає Стир, але заатаковано його зі сторони Вербену. Хоч неприятель рушив там до штурму в 20 рядах, один по другім, то однак маси ті відперто, при чім понесли вони великі втрати. За те удало ся російським відділам, що скористали з високого лану збіжа, переломити ся нечайно на крилах полку і звернути ся до заду фронту, який тяжко боров ся під Вербеном. Вавязали ся завзяті бої з близька на баґнети і ручні ґранати при співучасти всїх сил полку, котрі стояли до диспозиції. Міжтим якої пів компанії ворожої з машиновим крісом наперло також на команду полку. Відділ піонірів, телефоністів і мельдункових піхотинців під проводом офіцирів полкового штабу заатакував сю половину компанії і взяв її до неволї а машиновий кріс здобув. Нові російські маси, котрі вдерли ся через поставші на фронті в часї завзятих змагань люки, а проти котрих ведено атак, приневолили вкінци полк до відвороту. Робив він все, що лише було в людській спромозі. Його хоробрий командант, підполковник Докупіль згинув геройською смертю на чолї свого штабу в рукопашній борбі. І хоч полк поніс тяжкі втрати, а части його по найхоробрійшій обороні попались в неволю, то однак його військова честь, припечатана смертю команданта, ненарушена. Хай се се буде полкови і його родинним сторонам потіхою в лихій долі, яка їх стрінула!

Ріжні вісти.

НЮ ЙОРК (Ткб.). Бюро Райтера доносить: В варстатах National Storage Company близько Communipan (New Jersey) вилетіло в воздух сто ваґонів і кілька пак, повних муніції. В цілім Ню Йорку відчуто потрясене.

НЮ ЙОРК (Ткб.). Підчас вибуху динаміту в варстатах, що виробляють муніцію, згинуло богато людий. Шкода матеріяльна є досить велика. Досі перевезено до шпиталя 75 ранених.

ЛЬОНДОН (Ткб.). Ліста втрат з дня 28. липня містить імена 255 офіцирів, ліста з дня 29. липня імена 232 офіцирів.

Українство як самостійне й природне явище*).

Московське громадянство загалом дуже мало познайомлене з українським рухом, з українським житєм в його минулім і теперішнім. Не бракує, правда, видань, що мають на ціли ввести московського читача в сю область, і не можна сказати, щоб отсї виданя не були поширені. Пятий рік у Москві виходить при участи багатьох видатних українознавців і публіцистів місячник „Украинская Жизнь“, який має на ціли інформувати московське громадянство про українські інтереси й українське житє. Невелика, але дуже змістовна книга „Украинскій Вопросъ“, складена співробітниками сього журналу, вийшла в світ у 1914 р., а за рік стало потрібне нове виданє. Є загальні курси української історії, історії української літератури; недовго перед війною почала була виходити збірна праця, що мала на меті дати можливо повний образ українського житя — „Украинскій народъ въ его прошломъ и настоящемъ“ (встиг вийти лише I том в 1914 р.). Та очевидно, розширеня сих видань обмежувало ся шаром людей, що з того чи иншого приводу зацікавили ся українським питанем, а в широкі круги інтелїґенції відомости про нього доходили, розуміє ся, дуже поволи. Про се доводить ся дуже часто переконувати ся, й слухаючи й читаючи те, що пишеть ся про український рух.

Я вже не говорю про безсоромну праву пресу, цілком байдужу не тільки до правди, а й до звичайної правдоподібности; нема чого дивувати ся, коли на її шпальтах зустрічаємо винаходи на зразок того, що „українське племя вигадали Мілюков і його підпомошники“ („Кубанскія Областныя Вѣдомости“), „утворив ідіотичну українську граматику недотепний і злісний професор Грушевський“ („Голосъ Руси“), „винайшов історію України“ прославлений сею пресою еміґрант Меленевський („Колоколъ“) і т. и. В січневій книжці „Украинской Жизни“ з біжучого року любителї справдішньо - російського гумору можуть найти пишний добір подібних цвітів (в статї „Украинство въ призмѣ реакціонной мысли“). Але й серед людий, настроєних зовсім нелюдоненависно, нї в якім разї не ворожих національному самоозначеню недержавних народностий Росії, і в орґанах преси, що відбивають їх настрої, часто можна стрінути ся з ріжними непорозумінями що до українства, котрі, о скільки не живлять ся якимись рефлексами чорносотенних спілок про нього, можуть пояснювати ся лишень недостачею знайомости з українським рухом і його минулим. І серед щойно згаданих кругів часто-густо можна стрінути представленя про українство як про явище занесене, навіяне з боку, штучно виплекане — або за границею, тим умисним захистом, який буцім-то давав українству австрійський уряд з політичних виглядів, або в своїх домашніх гуртках романтиків української національности, мрійників, що себе загіпнотизували й инших гіпнотизують своїми ідеями створеня самостійної української культури й національности; часто чуєть ся категорична запевненя, що українство — явище, яке не має коріня в минулім, дуже новітнє, мало не вчорашнє, чуже давньому українському житю, давнім поколінням „Малоросів“ російської інтеліґенції. В рамцях газетної статї я, розуміє ся, не можу розводити ся на сю тему; хто хоче, може звернути ся по докладні відомости хочаб до висше згаданих загальнодоступних видань і тих вказівок на спеціяльнішу літературу, які в них містять ся.

Ще вкінці XVI. в. бачимо в західній Україні національне відродженє, яке вважало за першу й конечну умову успішної боротьби з католицтвом, що наступало, й сполученєм звернути ся до народної мови. Літературне уживанє живої сучасної мови після того не переривало ся в українських кругах, тим часом як стара книжна мова завмирала. І в східній Україні літературна творчість, особливо поетична, все рішучійше звертаєть ся до чистої народної мови. Продукти сеї літературної творчости довго не зявляли ся в друку, бо місцеві друкарні, виключно духовні, знаходили ся під вражінєм грізного Петрового указу, що заборонив уживанє в їх виданях якого будь „особливого нарічя“ в порівнаню з церковними книгами московського друку. Перший твір у чистій народній мові вийшов у Петербурзї, 1792 р., — се була „Пѣсня чорноморскаго войскового атамана Антона Головатого“ (Ей, годі нам журити ся, пора перестати, діждали ся від цариці за службу заплати“), а шість років опісля в Петроградї була надрукована славетня „Енеїда“ Котляревського, від котрої рахуєть ся початок нової української літератури.

Новий український театр, що починає розвивати ся на полтавськких поміщицьких виставах другого десятиліття XIX в. (з пєс сього репертуару декотрі вдержали ся на сценї й до нашого часу — комедії Котляревського й Гоголя — батька), за свого попередника мав шкільну українську драму XVII.—XVIII. в. Поетичні переклади з чужих літератур на народню українську мову (область уважана для неї за заборонену в пізнїйшій цензурній практиці) відкривають ся в 20—30 рр. XIX. віку чудовими перекладами Гулака-Артемовського, професора й ректора харківського університету. Популярна література для народу в народній мові (також заборонена згодом область для українського слова) починає свою історію „Листами до любезних земляків“ харківського поміщика Квітки, які появили ся в 1838 р., хоча ширший розвиток сеї літератури припадає аж на добу еманципації, в 1861—62 рр.

Першу граматику народньої української мови склав у перших роках XIX. в. Ал. Павловський; з початку 1805 р. подав він її на розгляд російської Академії Наук, а в 1818 р. появила ся вона друком. На сей час (кінець другого десятиліття) припадають і перші дебати, що продовжують ся опісля в 1820-х і 1830-х роках, на тему про окремішність та самостійність української мови, про здатність її до літературного оброблення й взагалї про літературну її будучність; в обороні її стародавности й культурної вартости виступали між иншим перші славісти — Бодянський і Срезневський. Срезневський у відкритім листї під заголовком „Взглядъ на памятники украинской народной словесности“ (1834 р.) вважав зайвим доводити, що „українська мова (або як любо иншим називати її „малоросійська“) є окрема мова, а не нарічє московської або польської мови, як дехто доводив“; „багато людий певні — додає він, — що ся мова одна з найбагатших славянських мов, — й бувши ще невироблена, може вже зрівняти ся з мовами виробленими що до гнучкости й синтаксичного багацтва, мова поетична, музикальна, артистична“. Сі питаня зрештою були в тім часї зовсім позбавлені пізнїйшого загостреня й й полеміка не відзначала ся горячковістю задля відсутности офіціяльних утисків українського слова (не було їх, можна сказати до самого 1863 р.) й задля доброзичливого загалом відношеня московського громадянства до українських літературних спроб та інтесів.

(Кінець буде).

---

*) Статя проф. Грушевського була надрукована в ч. 156 „Рѣчи“ з 9 (22) червня біжучого року під заг. „Нѣсколько словъ объ украинствѣ“. В перекладі і зі зміненим заголовком містить її послїдне число В. С. в. У. Статя проф. Грушевського гідна, щоби з нею познакомити наших читачів.

НОВИНКИ.

— **Українець віцепрезидентом намісництва.** „Wiener Zeitung“ оповіщує: Цїсар іменував мінїстеріяльного совітника в мінїстерстві внутрішних справ Володимира Децикевича віцепрезидентом намісництва в галицькім намісництві.

— **Відзначенє.** Ґенерал-авдитор Михайло Курилович з нагоди переходу в стан супочинку одержав від Цїсаря похвальне признанє.

— Як звісно, військовий закон звільняє душпастирів і кандидатів духовного стану від служби з оружем. В часї війни уживаєсь їх лиш до душпастирської служби. Сю постанову закона вихісновують знаменито галицькі жиди, бо — як довідуємо ся з урядових звідомлень — зголосилось аж 1300 (!) таких кандидатів. Попредкладали вони виставлені рабінами а потверджені чужими начальниками громад свідоцтва, що є кандидатами рабінату. Такі поданя довший час узгляднювано, аж, як назбиралась їх велика маса, зачали слїдити за причинами. Тодї викрилось, що всї ті нобожні люди не є зовсім студентами теольоґії, а працюють в світських заводах, а лиш з релїґійности студіювали талмуд і инші релїґійні книжки. Велике число обовязаних до військової служби арештовано вже під замітом ухилюваня від військової служби.

— **З вражінь в Королївстві польскім.** „Neues Pester Journal“ поміщує фейлєтон п. з. „Мир на війнї“, в якім описуючи свої вражіня з подорожі по Королївстві польськім та свій побут в однїй польській школї, пише між иньшим: Дїти учать ся там нашого народного гимну, співають польські національні піснї, —

— **Приготованя на прийнятє царя в Чернівцях.** Генерал-ґубернатор Трепов розпочав вже приготованя на приїзд царя до Чернівців. Справою занимаєть ся ґр. Потоцький. Цар замешкає в архієпископській палатї. З російської Польщі спроваджено понад 1000 жандармів. Робить ся приготованя також в катедрі.

— **Пошукуваня за Кіченером.** Всї пошукуваня за тїлом Кіченера остались доси без успіху. Анґлїйське правительство визначило нагороду за його віднайденє в квотї 300.000 марок. В Льондонї є переконані, що филя викинула Кіченера на данське або норвежське побереже.

— **Промоція Китайця в Липську.** Південно китайський вчений Хсіао Юмеі одержав на липськім університетї степень доктора фільософії.

— **Російська преса про галицьку окупацію.** Російська преса інтересуєть ся справою евентуальних адмінїстраційних заряджень в східній Галичинї на случай її нового здобутя. При сій нагоді преса вказує на ряд промахів давнїйшої російської адмінїстрації у східній Галичинї аж до евакуації Львова, підчеркуючи, що на уряди покликувано людий невідповідних. Коли нам удасть ся — пише російська преса — зайняти східну Галичину разом з Буковиною, повинні ми її вважати за окуповану землю, щоб не повторити старих промахів. По сій причині належить задержати власть у військових руках. До рішаня місцевих справ належить завізвати найбільше впливових та поважаних галицьких діячів зпоміж тих, які радо допоможуть російській власти.

— **Жиди в Варшаві.** Берлїнська „Jüdische Rundschau“ доносить між иньшим: Коли перед нїмецькою окупацією опинилось 70 тисяч Жидів з провінції, заопікувались ними варшавські сіонїсти. Передовсїм почали орґанїзувати жидівські школи, щоб дістати молодїж під свої впливи. Взялись до справи енерґічно, так що незадовго кожда улиця в жидівській дільниці польської Варшави мала вже свою школу. В тих школах учать ся по жидівськи, і то не лиш науки, але і забави. Всї гри та фреблївські забави є примінені точно до духа раси. Навіть ляльки мають свій тип та „жидівську душу“. Головно велике вражінє роблять шабасові забави в саськім огороді, де в цілім тім гарнім місци польської Варшави розлягаєть ся жидівська мова та спів.

— **Росія і польська справа.** Петроградський „Kuryer Nowy“ довідуєть ся, що заповіджений недавно новий манїфест до Поляків не буде виданий. Здаєть ся, що ізза сеї причини польські посли до думи і державної ради старають ся о послуханє в головній кватирі.

— **Застановленє у видавництві чеської ґазети.** З Праги доносять, що застановлено там у видавництві місячник „Сокіл“ на час трех місяців.

— **Значки на пашу для худоби.** Невдовзї мають бути впроваджені в Нїмеччинї значки на пашу для худоби.

— **Трясенє землї в Альбанії.** „Az-Est“ доносить що оноді навістило Альбанію трясенє землї та сильна хуртовина.

— **Независима жидівська держава.** „Politiken“ доносить, що грецьке правительство згодилось на повстанє жидівської республики в Палестинї.

— **Польське шкільництво в замостейськім повітї.** „Nowa Reforma“ доносиь, що окрім 52 давнїйших шкіл заложено 111 нових, так, що цїлий замостейський округ є засїяний школами.

— **Котрибуція на Брукселю.** „Koelnische Volks-ztg“ доносить: Ґенеральний ґубернатор наложив на місто Брукселю контрибуцію в квотї 1 мілїона марок за протинїмецьку демонстрацію.

— **Недоля Збаража.** Московські ґазети доносять, що комітет союза міст отворив в Збаражи кухню для місцевої інтеліґенції, головно для австрійських урядників, які від двох літ не побираючи пенсії, находять ся в крайній нуждї.

— **Педаґоґи на війнї.** По день 1. цвітня с. р. впало на полях битви понад 1000 нїмецьких фільольоґів.

ОПОВІСТКИ.

Второк дня 1. серпня 1916.

Нині: 1. серпня гр.-кат. Макрини, римо-кат. Петра в ок.

Завтра: 2. серпня гр.-кат. Ілиї, римо-кат. Н. М. П. Ан.

Послідні вісти.

З ГОЛОВНОЇ АВСТРІЙСЬКОЇ КВАТИРИ.

З дня 31. липня 1916.

На російськім фронті.

На височинах на схід від Кірлїбаби війська армії Пфлянцер-Бальтіна відкинули онодїшної ночи російский атак.

В східно-полудневій Галичині минув вчерашний день супокійно.

На захід і на північний захід від Бучача веде ворог свої атаки як передтим з найбільшою завзятістю. Також і вчера йшли там завзяті і нагальні борби. Союзні війська вдержали всі свої становиська. Безпосередно на захід під Бродами розбилось кілька нічних атаків ворога.

Також на Волині посвятив вчера ворог непроглядні тисячі жовнірів, та не відніс найменьшого успіху.

Де лиш атакував, під Звинячем, на захід і на північний захід від Луцька та по обох сторонах зелїзничої лінії Серни-Ковлї, всюди зломились його приступаючі кольонни.

На полудне від Стобихви, де ворог хвилево розмістив ся на лївім березї Стоходу, знов його відперто. Союзні війська на Волині полонили вчера кількох офіцирів і 2000 російських жовнірів та здобули 3 машинові кріси.

На італїйськім фронті.

В Дольомітах вчера в области Тефанф (?) відперто криваво атак кількох батальонів альпінів. 135 Італїйців, в тім 9 офіцирів полонено, здобуто 2 машинові кріси.

На фронті над Сочею ворожа артилєрія продовжувала нагальний огонь на примістки Тольменський і Горицький та на наші становиська на горі Сан Міхеле.

На балканськім фронті.

Нїчо важного.

Заступник шефа Генерального Штабу: фільдмаршалок-поручник Ф. Гефер.

З ГОЛОВНОЇ НІМЕЦЬКОЇ КВАТИРИ.

На західнім фронті.

Підприємятя Анґлїйців коло Pozieres і Longueval триавли до вчера. Були вони вступом до нового великого анґлійсько-французького наступу, який під Langueval виконало 6 дивізий одностайно, міжтим коли між Pozieres і Longueval наш огонь замикаючий доступ, не дав йому розвинутись і доперва вечером зістав переведений в відосібненім атаку також дуже великими силами. Ворога всюди відперто, причім він поніс як найтяжші криваві жертви. Не здобув ні пяди землі.

Де лиш вивязались борби з близька, всюди вийшли вони на нашу користь 12 офіцирів і 769 жовнірів ворога полонено, здобуто 13 машинових крісів.

На полудне від Соми слабший французький атак зломано нашим огнем.

На схід від Мози огонь артілєрії зростав кілька разів до більшої нагальности. На полудневий захід від форту Тіомон зведено менші бої ручними гранатами. Французьку летничу ескадру, яка летїла на Мільгайм в Бадені, наші фокери задержали і приневолили до втечі та її переслїдували.

Ворожий передний самолет зістрілено на північний захід від Мільгавзен.

Пор. Гендорф розправив ся з 11 з черги, а пор. Вінтґенс з дванайцятим своїм противником. По однім французськім біплянї зістрілено на захід від Pont-a-Mausson і на полудне від Тіомон.

На східнім фронті.

По обох сторонах від Фрідріхштату відперто російські вивідні відділи. Атаки на наші становиська над каналом на захід Логішина і коло Нобель (на полудневий захід від Пинська) остались без успіху.

Проти ґрупи військ Лінсінґена велись далі сильні атаки. І вчера відперто подібно маси російських військ.

Атакуючі знов понесли тяжкі втрати. Головний натиск положив ворог на відтинки по обох сторонах зелїзниці Ковлї-Серни. Між Вітонцем і Турією, на полудне від Турії і по обох сторонах Лип (?) добре приготований противнаступ відпер ворога, який коло Заріча (на полудне від Стобихви) був пішов вперід. О скільки доси стверджено, полонено вчера 1889 Росіян, в тім 9 офіцирів.

Наші летничі ескадри в послідних днях борби завдали ворогови значні шкоди атаками на задні його получення.

Ґрупа військ ґен. Ботмера:

В дальших атаках в відтинку на північний захід і на захід від Бучача вдилось Росіянам в поодиноких місцях вдертись до передних оборонних лінїй. Їх відперто.

Всї атаки відперто побідно.

На балканськім фронті.

Нїчо нового.

Начальна управа армій.

Надіслане.

За сю рубрику редакція не відповідає.

Оголошеня.

НОВІ КНИЖКИ.

1) **За козацьким хлїбом:** Оповідане з давних часів. Книжочка має пять розділів: I) Стріча. II) Неволя. III) Ясир. IV) На чайках. V) Козацький хлїб і закінчене та прикрашує еї пять образців. — Цїна одного примірника 70 сот. (для членів 50 сот.).

2) **Войнаровський:** історична поема К. Рилєва, переклав О. Коваленко. Поему попереджає пояснене „Від Редакції і Вступне слово“ Олекси Коваленка. Цїна одного примірника 70 сот. (для членів 50 сот.).

3) **Чекає нас велика річ:** написав Богдан Лепкий (з 10 образками). Цїна одного примірника 50 сот. (для чл. 40 с.).

4) **З крівавого шляху Українських Січових Стрільців.** Ілюстрована збірка оповідань і описів, зредаґував Др. Осип Назарук. Цїна одного примірника 1 К 20 сот. (для членів 90 сот.).

Висилає за попереднім надісланем гроший (також в марках) Канцелярія Товариства „Просвіта“ у Львові, Ринок ч. 10 На порто треба долучити 20 сот. (рекомендоване порто 45 сот.). 18—?

Видає і відвічає за ред.: Д-р Сидір Голубович. Друкарня А. Гольдмана, Львів, ул. Сикстуська 19.